

HASTANEDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERİN ÜNİFORMALARINA BAKIŞI

VIEW TO UNIFORMS OF NURSES WORKING IN HOSPITAL

Arş.Gör. Duygu BAYRAKTAR*

Dr.Saadet ERZİNCANLI**

Prof.Dr. Leyla KHORSHTD*

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı

**Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesi Hemşiresi

Bu araştırma, 10-12 Eylül 2015 tarihleri arasında Erzurum'da düzenlenen "15.Ulusal Hemşirelik Kongresi'nde" poster bildirisi olarak sunulmuştur.

ÖZET

Giriş: Günümüzde ülkemizde ve dünyada hemşire üniformaları şekil ve renk yönünden sürekli değişmektedir. Hemşirelerin üniformalarına ilişkin davranışları ve görüşleri hakkında az sayıda çalışma bulunmaktadır.

Amaç: Bu tanımlayıcı çalışma, bir hastanede çalışan hemşirelerin üniformalarına ilişkin davranışlarının ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç-Yöntem: Bir üniversite hastanesinde 15 Ocak 2015 - 20 Mayıs 2015 tarihleri arasında çalışan tüm hemşireler bu araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 448 hemşire çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırmada veriler hemşirelerin üniforma özellikleri ile ilgili görüşleri hakkında 32 sorudan oluşan bir anket formu ile toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 15.0 ile yapılmıştır. Verilerin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır. Çalışmanın yürütülmesi için Araştırma Etik Kurulu'ndan ve çalışmanın yürütüldüğü hastaneden yazılı izin alınmıştır.

Bulgular: Hemşirelerin %96.2'si kadındır, %59.4'ü dahili kliniklerde çalışmaktadır, %79.9'u lisans, %6.7'si yüksek lisans mezunudur. Hemşirelerin yaş ortalaması 35.11 ± 7.76 yıl' dır (min: 19 yıl max: 61 yıl). Hemşirelerin meslekte çalışma süresi ortalaması 12.41 ± 8.64 yıl (min: 1 yıl max: 41 yıl)' dır. Hemşirelerin %9.8'inin mesleği seçmesinde üniformanın etkisi olduğu, %65.4'inin sentetik+pamuklu karışımı bir kumaştan dikilmiş bir üniforma giydiği, %63.2'sinin üniforması ile birlikte terlik/sabo kullandığı, %39.5'inin haftada iki kez üniformasını değiştirdiği, %83.3'ünün hastanede yedek üniforma bulundurduğu, %70.8'inin üniformasını diğer çamaşırlardan ayrı olarak makinede yıkadığı, %22.8'sinin klinikte çalışırken üniformanın üzerine flaster yapıştırdığı, %46.9'unun üniformanın renginin değişmesi, %50.9'unun üniforma renginin lacivert ve %66.5'inin üniforma yakasının V şeklinde olması gerektiği görüşünde

olduğu bulunmuştur. Çalışma süresi sahip olunan üniforma sayısını etkilemediği, ekonomik durumun, hemşire üniformasını temizleme şekli etkilemediği saptanmıştır.

Sonuç: Ekonomik durumunun yetersiz olduğunu düşünen hemşirelerde klinikte yedek üniforma bulundurmama oranı, ekonomik durumunun iyi ve orta olduğunu düşünenlerden yüksek bulunmuştur. Meslekte çalışma süresi en az (1-10 yıl) olan hemşirelerde yedek üniforma bulundurma oranı düşük saptanmıştır. Yaş grubu genç olan hemşirelerin, üç ve daha fazla sayıda üniformaya sahip olma oranının, yaş grubu 43-61 olan hemşirelerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin üniforma ile spor ayakkabı giyme oranı, dahili kliniklerde çalışan hemşirelere oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak hemşirelerin üniformalarına ilişkin farklı davranış ve görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire, hemşire üniforması, görüş

ABSTRACT

Introduction: *Today nurse uniforms is constantly changing in terms of shape and color in our country and around the world. There are few studies about opinions and behaviors related to nurses' uniforms.*

Aim: *This descriptive study was carried out in order to examine nurses' opinions and behaviors related to nurses' uniforms.*

Methods: *The population of the study was consists of all nurses (1350) worked at a university hospital in western of our country, between the date January 15th 2015 and May 20th 2015. Totally 448 nurses who accepted to participate in the study were recruited to the study. Data was collected by using a questionnaire consisted of questions related to nurses' implementations and opinions related to uniforms. The analysis of the data was made in SPSS 15.0. Chi-square test was used in analysis of the data. Consent was obtained from Ethical Committee for Researches and written permission from the institution where the study conducted.*

Findings: *Totally 96.2% of nurses was women, 59.4% of them worked in internal medicine clinics, 79.9% of them was undergraduate degree, 6.7% of them was graduated from master's degree. The mean age of nurses is 35.11 + 7.76 years (min: 19 max: 61). The mean working duration in profession of nurses is 12.41 + 8.64 years (min: 1, max: 41). In totally 9.8% of nurses state that uniform had have effected their decision about to be a nurse, 65.4% of them stated that wearing an uniform made from a fabric which is synthetic cotton mixture, 63.2% of them stated that she/he wore slippers / clogs with the uniform, 39.5% of them stated that change their uniform twice a week, 83.3% of them stated that reserved spare uniforms in hospital, 70.8% of them stated that washing the uniform in machine separately from other laundry, 22.8 % of them stated that paste patch on the uniform when working at the clinic. The 46.9% of them stated that have an opinion that the color of uniforms need to be changed. The 66.5% of them stated that have an opinion that the collar of the the uniforms should be as V-shaped. he 50.9% of them stated that have an opinion that the color of the the uniforms should be as navy blue. It was determine that working time in the profession does not affected to the count of uniform, ekonomik situation does not effected the cleansing shape of the nurses uniforms.*

Conclusions: *The ratio for keep handy an uniform in clinic was found more higher in nurses who economical situation is poo then nurses who economical situation is good end middle. The*

ratio for keep handy an uniform in clinic was found more lower in nurses who had at least working duration at least (1-10 years) in profession. The ratio for having 3 and more numerous uniform was found more higher in nurses who are more younger age group than nurses who are 21-41 age group than nurses who are in age group 43-61 age. Percentage for wearing sport shoe with uniform was found to be higher in nurses who worked in surgical clinics. As a result, it was found that nurses have had different behaviors and opinions related to uniforms.

Key words: Nurse, nurse uniforms, opinion

GİRİŞ

Kıyafetin insanlar arasındaki davranışları etkilediğine inanılır ve aynı zamanda belirli mesleklerin ayırt edilmesini sağlar (Lehna et al. 1999). Aynı işi yapanların giydiği bir örnek giysi olan üniforma, mesleki bir simge olma özelliğini taşır (Emiroğlu 2000; Yalçın ve ark. 2014; Desta et. al. 2015). Üniforma giymek, hemşirelik mesleğini uygularken bakım alan bireylerde güven ve işini iyi yaptığını izlenimi veren bir mesleki kimliğin oluşmasına yardım eder (Desta et. al. 2015). Sağlık çalışanlarının üniforma giymesi salt simgesel değil, sağlık uygulamaları sırasında olası kontaminasyonların önlenmesine katkıda bulunması nedeniyle aynı zamanda işlevseldir (Pearson et. al. 2001; Yalçın ve ark. 2014).

Hemşire üniforması, hemşirenin hasta bakımında bilgi ve beceri sahibi olduğunu ima eder ve üniformanın üzerine hemşirenin unvanını gösteren bir kimlik kartı takılır, hasta ve ailelerinin kalabalık hastane çalışanları içinde hemşireleri ayırt etmelerini sağlar (Spragley & Francis 2006).

Hemşireler için geçmişten günümüze üniforma, profesyonellik, güç, otorite sembolüdür (Lehna et al. 1999; Pearson et. al. 2001). Yapılan bir çalışmada üniformanın hemşirelikte profesyonellik göstergesi olarak kabul görmediği; kendine güvenen, yetkin, özenli, verimli, cana yakın, sevecen, güvenilir, empatik özellikler yeni nesil tarafından profesyonellik göstergesi olarak daha çok benimsendiği saptanmıştır (Lehna et. al. 1999). Benzer bir çalışmada hasta yakınları hemşirelerin, güler yüzlü, işbirlikçi, kolay ulaşılabilir olmasının, giydikleri üniformadan çok daha önemli bir profesyonellik göstergesi olduğunu belirtmişlerdir (Bednarski ve Rosenberg 2008).

Sağlık meslekleri arasında, üzerinde en çok görüş belirtilen ve geçmişten günümüze en çok değişim geçiren üniformaya sahip olan meslek hemşireliktir. Tıbbın evrimsel sürecinde, hemşire üniformalarının sıkça değişime uğramasının temelinde, mesleğin iç belirleyicilerinden çok din, savaş, siyaset gibi dış belirleyicilerin daha etkin unsurlar olduğu görülmüştür (Yalçın ve ark. 2014). Kırım Savaşı sırasında Florence Nightingale'in çabaları hemşireliğin saygın bir meslek haline gelmesine yardımcı olmuştur ve 1800'lü yılların sonunda bir hemşirelik okulu kurmuştur. Bu okuldan mezun olan profesyonel hemşireleri eğitimsiz hemşirelerden ayırmak için Nightingale'in öğrencileri tarafından tasarlanan üniforma kullanılmıştır. Hemşirelik üniformaları 1800'lü yıllardan bu yana birçok değişikliğe uğramış, önlük ve ayak bileği uzunluğundaki üniformaların kullanıldığı günlerden beri (Britt 2012), hem şekil hem de renk yönünden gelişmeye devam etmiştir. Tasarım, profesyonellik ve hemşirenin rolüne göre giderek değişmiştir (Fogle & Reams 2014).

Üniforma giymekteki temel nedenlerden biri de, belli bir iş ile ilgili aynı algıyı oluşturmaktır (Spragley & Francis 2006). Üniforma içindeki davranış şekli diğer bireylerin hemşirelik mesleğini algılamalarında büyük rol oynamaktadır (Yaman Efe 2007). Tarihsel süreçte hemşireler üniformalarıyla birlikte melek, cadı ya da hizmetçi gibi göstererek çeşitli olumsuz algılar uyandırılmıştır (Spragley & Francis 2006; Şirin ve ark. 2008). Hemşire üniforması, bakım hizmeti verirken bazen bir hizmetçi, otoritesini kullandığında bazen bir cadı, uzun yıllar kadınlara özgü bir meslek olması nedeniyle bazen de cinsel temalarda ifade edilmiştir. Hemşire üniformasının çağrıştırdığı bu algılar hemşirelerin günümüzde üniformalarından kolay vazgeçmesinin nedenlerinden bazıları olabilir. Eskiden, üniforma seçimleri ulusal düzeyde otoriteler tarafından belirlenirken, bugünkü hemşirelerin üniforma tercihleri, işyerindeki eğilme, oturma, kaldırma vb. gibi bedensel hareketlerinde rahatlık sağlayacak olan model ve kumaşlar seçilecek şekilde değişmiştir (Spragley & Francis 2006).

Kuzeybatı Etiyopya'da, 5 hastanede, 459 hemşire ile yapılan bir çalışmada araştırmaya katılan hemşirelerin %49.2'si uygulamada hemşire üniforması giydiklerini, üniforma giymeyenlerin %35'i hastane yönetimi tarafından önerilen hemşirelere dair özel bir üniforma önerilmediği için giymediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca kadın olma, hemşire olarak iş deneyimine sahip olma, hemşireliği özgürce seçmenin hemşire üniforması giyme davranışı ile ilişkili bulunmuştur (Desta et. al. 2015).

Spragley ve Francis'in 2006'da "ideal hemşire üniforması"nı tespit etmek amacıyla 908 hemşirenin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, katılımcıların %63'ü üniformanın kumaşının kullanımı rahat, kaliteli, kolay temizlenen, dayanıklı; modelinin ise cepli ve moda uygun olmasını istediklerini belirtmiştir (Spragley & Francis 2006). 1900'lü yılların başında kadın hemşire, beyaz renkte üniforma giyerek tanımlanmış, beyaz renk ile hizmet etme özelliği ile temiz ve profesyonel bir görümüne sahip olma mesajları iletilmiş, daha sonra beyaz üniforma standart olmaya başlamıştır (Fogle & Reams 2014). Üniformada renk tercihi konusunda yapılan araştırmalarda ise hasta ve hasta yakınları geçmişten gelen alışkanlıklar nedeniyle beyaz rengi daha çok benimsemiştir (Lafferty et al 2009; Yalçın ve ark. 2014).

Farklı meslek gruplarında çalışan bireylerin erkek hemşirelere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada 323 katılımcının (akademisyen, öğretmen, polis) % 37.5'i hemşire üniforması giydiklerini ifade etmiştir (Ünsal ve ark. 2010).

Günümüzde ülkemizde ve dünyada hemşire üniformalarının özellikleri sürekli değişmektedir. Hemşirelerin nasıl bir üniforma içinde çalışacakları ile ilgili görüşlerini öğrenmek önemlidir. Çünkü üniformaya ilişkin görüşleri üniforma ile ilgili davranışlarına yansır. Hemşirelerin üniformalarına ilişkin davranışları ve görüşleri hakkında az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, hemşirelerin üniformaları hakkındaki davranışlarının ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bir üniversite hastanesinde çalışan tüm hemşireler bu araştırmanın evrenini (N=1350) oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçilmemiştir. Çalışmaya gönüllü katılan 448 hemşire araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından ilgili literatür doğrultusunda hazırlanan çoktan seçmeli ve açık uçlu olan toplam 32 sorudan oluşan bir anket formu ile toplanmıştır. Bu anket formunda tanıtıcı bilgiler, hemşirelerin üniformalarının kullanımı ile ilgili uygulamaları ve üniformalarına ilişkin görüşleri hakkında sorular yer almıştır.

Veriler 15 Ocak 2015 ile 20 Mayıs 2015 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin toplandığı dönemin ortasında, bu hastanede çalışan hemşirelerin üniformaları değişmiştir. Verilerin sayısal ve yüzdelerle dağılımları SPSS 15.0 programında yapılmıştır. Verilerin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır. Çalışmanın yürütülmesi için Araştırma Etik Kurulu'ndan (30.09.2014 tarihli ve 91 sayılı) ve çalışmanın yürütüldüğü hastaneden yazılı izin alınmıştır. Ankete katılmak istemeyen hemşireler araştırma dışında tutulmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özelliklere Göre Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler		Sayı	Yüzde
Yaş grubu	19-30 yaş	145	32.4
	31-42 yaş	221	49.3
	43-61 yaş	82	18.3
Cinsiyet	Kadın	431	96.2
	Erkek	17	3.8
Çalışma süresi	1-10 yıl	231	51.6
	11-20 yıl	140	31.3
	21-41 yıl	77	17.2
Çalıştığı klinik	Dahili klinikler	266	59.4
	Cerrahi klinikler	182	40.6
Mezun olduğu okul	SML	15	3.3
	Önlisans	45	10.0
	Lisans	358	79.9
	Yüksek lisans	30	6.7
Çalıştığı kadro türü	4a/657	310	69.2
	4b	111	24.8
	4c	27	6.0

Hastanede Çalışan Hemşirelerin Ünifomalarına Bakışı

Ekonomik durumunun	İyi olduğunu düşünenler	73	16.3
	Orta olduğunu düşünenler	337	75.2
	Yetersiz olduğunu düşünenler	38	8.5
Hemşirelik mesleğini seçmede üniformanın etkisi	Var	44	9.8
	Yok	404	90.2
Toplam		448	100.0

Araştırmaya katılan hemşirelerin %96.2'si kadın, %59.4'ü dahili, %40.6'sı cerrahi kliniklerde çalışmaktadır. Hemşirelerin %3.3'ü Sağlık Meslek Lisesi, %10'u önlisans, %79.9'u lisans, %6.7'si yüksek lisans mezunudur. Hemşirelerin %24.8'i 4b kadrosunda, %6'sı 4c kadrosunda ve %69.2'si 657 sayısı kanuna göre devlet memuru olarak çalışmaktadır. Hemşirelerin %16.3'ü ekonomik durumunu "iyi", %75.2'i "orta", %8.5'i "yetersiz" olarak değerlendirmiştir. Hemşirelerin %9.8'inin mesleği seçmesinde üniformanın etkisi olduğu bulunmuştur (Tablo 1). Yapılan bir araştırmada öğrencilerin %4.6'sının üniformasını sevdiği için hemşireliği tercih ettikleri belirlenmiştir (Eskimez ve ark. 2008).

Tablo 2. Hemşirelerin Üniforma Özelliklerinin ve Buna İlişkin Hemşire Davranışlarının Dağılımı

Özellikler	Sayı	Yüzde	
Sahip olunan üniforma sayısı	Bir üniforma	21	4.7
	İki üniforma	152	33.9
	Üç ve daha fazla sayıda üniforma	275	61.4
Giyilen üniforma kumaşının niteliği	Pamuklu	92	20.5
	Sentetik	63	14.1
	Sentetik+pamuklu karışım	293	65.4
Soğuk günlerde üniformanın üzerine giyilen giysi	Beyaz kumaş uzun kollu ceket	33	7.5
	Beyaz örgü uzun kollu ceket	79	17.6
	Siyah örgü uzun kollu ceket	138	30.8
	Herhangi bir renkte örgü uzun kollu ceket	127	28.3
	Hiçbir şey giymeyen	71	15.8
Üniforma ile giyilen ayakkabının özelliği	Spor ayakkabı	153	34.2
	Günlük kullanılan ayakkabı	12	2.6
	Terlik/Sabo	283	63.2
Üniforma ile giyilen ayakkabının rengi*	Beyaz (Üniformaya uygun renkte)	96	21.4
	Siyah	199	31.3
	Lacivert (Üniformaya uygun renkte)	140	44.4
	Diğer renklerde	13	2.9

Giyilen üniforma rengi*	Beyaz	96	21.4
	Yeşil	199	31.3
	Lacivert	140	44.4
	Diğer renklerde	13	2.9
Davranışlar			
Üniforma değiştirme sıklığı	Haftada bir kez	71	15.8
	Haftada iki kez	177	39.5
	Kirlendikçe	88	19.6
	Diğer (5-7 defa)	112	25.1
Hastanede yedek üniforma bulundurma durumu	Bulunduran	373	83.3
	Bulundurmayan	75	16.7
Üniforma temizliğinin yapılma biçimi	Üniformayı ayrı olarak makinede yıkayan	317	70.8
	Diğer çamaşırlarla birlikte makinede yıkayan	131	29.2
Klinikte çalışırken üniformanın üzerine flaster yapıştırma	Yapıştıran	102	22.8
	Yapıştırmayan	346	77.2
Üniformayı hastane dışında giyme	Giymeyen	18	4.0
	Giymeyen	430	96.0
Toplam		448	100.0

Not: Çalışmanın veri toplama aşamasının ortasında hemşirelerin üniforması ve ayakkabı rengi beyaz iken lacivert olarak değiştirilmiştir.*

Üniforma giyme bir bireyin kendi mesleğine karşı saygı duyması ile ilgili sorumluluklar hakkında mesaj iletir (Desta et. al. 2015). Hemşirelerin üniforma özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde; %33.9'u iki, %61.4'ü üç ve daha fazla sayıda üniformaya sahiptir. Hemşireler rutin olarak, yaralanmaları önlemek ve rahatlığı ve desteği sağlamak için, düz rahat ayakkabı giymeye gereksinim duyarlar (Spragley & Francis 2006). Hemşirelerin %44.4'ünün üniforma ile uyumlu lacivert renkte, %21.4'ünün beyaz renkte, %31.3'ünün siyah renkte ayakkabı kullandığı bulunmuştur. Hemşirelerin %63.2'sinin üniforma ile sabo/terlik, %34.2'sinin ise spor ayakkabı giydiği belirlenmiştir. Hemşirelerin %65.4'ünün üniformasının kumaşı, sentetik+pamuklu karışımıdır, %15.8'i soğuk günlerde üniformasının üzerine herhangi bir giysi giymemektedir, %30.8'inin ise siyah renkte uzun kollu ceket, %28.3'ünün herhangi bir renkte uzun kollu ceket, %17.6'sinin beyaz örgü uzun kollu ceket giydiği saptanmıştır (Tablo 2).

Hemşirelerin üniforma özelliği ile ilgili davranışlarına göre dağılımı incelendiğinde; %39.5'i üniformasını haftada iki kez yıkamaktadır, %25.1'i ise üniformasını haftada 5-7 kez değiştirmektedir, %83.3'ü hastanede yedek üniforma bulundurmaktadır, %70.8'i üniformasını diğer çamaşırlardan ayrı olarak, %29.2'i ise üniformasını diğer çamaşırlarla birlikte makinede yıkamaktadır (Tablo 2). Bu sonuçlar, hemşirelerin büyük çoğunluğunun üniformalarının temizliğine dikkat ettiğini göstermektedir.

Üniformada beyaz renk geleneksel olarak temizlik ve sterilite ile ilişkilendirilmiş olup diğer giysilere oranla daha temiz olduğu izlenimi verirler. Oysa ki beyaz üniformalar daha sık yıkanmasına rağmen, diğer renklerden daha temiz değildir ve çapraz enfeksiyona katkıda bulunma olasılığı daha düşük değildir (Spragley & Francis 2006). Araştırmaya katılan hemşirelerin üniforma rengi %44.4'ünün lacivert, %21.4'ünün ise beyaz renktedir (Tablo 2). Üniformada renk tercihi konusunda yapılan araştırmalarda ise hasta ve hasta yakınları geçmişten gelen alışkanlıklar nedeniyle beyaz rengi daha çok benimsemiştir (Lafferty et al 2009; Yalçın ve ark. 2014). Windle ve ark. (2008)'in yaptıkları çalışmada hastaların sadece %28'i hemşirelerin beyaz giymesi gerektiğini belirtmişlerdir. Skorupski ve Rea (2006)'nın bir çalışmasında beyaz üniformanın güven, güvenilirlik, yetkinlik, profesyonellik ve etkinlik ilettiğini saptamıştır.

Hemşirelerin %22.8'inin klinikte çalışırken üniformanın üzerine flaster yapıştırdığı saptanmıştır (Tablo 2). Bu durum hemşirelerin intravenöz sıvı verme işlemleri sırasında üniformanın üzerine flaster yapıştırmayı bir kolaylık olarak görmelerine bağlanabilir. Flasterler steril olmamalarının yanı sıra hastanede bekledikleri süre içinde patojen mikroorganizmalar ile kontamine olmaktadır. Literatürde enfeksiyon kaynağı olarak belirtilen flasterlerin kateter giriş alanına doğrudan temas etmemesi gerektiği belirtilmektedir (Karadağ 1999). Ayrıca üniformadaki mikroorganizmaların cilde yayılma olasılığı nedeniyle, aynı zamanda hasta için bir enfeksiyon kaynağı olabileceğinden sakıncalıdır.

Sağlık çalışanlarının giydiği üniforma, sağlık uygulamaları sırasında olası kontaminasyonların önlenmesine katkıda bulunur (Pearson et. al. 2001, Yalçın ve ark. 2014). Hemşirelerin %4'ü üniformayı hastane dışında (arabasında, sokakta, toplu taşıma araçlarında, alışveriş merkezlerinde) giydiği belirlenmiştir (Tablo 2). Üniformanın hastane dışında giyilmesi hem üniforma vasıtasıyla mikroorganizma yayılımını arttırabilir. Bu sonuç çalışmanın yapıldığı hastanenin büyük bir il olmasına, ulaşım için harcanan sürenin fazla olması nedeniyle bazı hemşirelerin üniformalarıyla işe gelmeyi tercih etmesine ve öğle saatine yakın alışveriş merkezlerine gitmelerine bağlanabilir.

Tablo 3. Hemşirelerin Üniforma Şekli ve Rengi ile İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı

Görüşlere ilişkin sorular		Sayı	Yüzde
Sizce üniformanızın rengi değişmeli midir?	Evet	210	46.9
	Hayır	238	53.1
Sizce hemşire üniforması hangi renkte olmalıdır?	Beyaz	40	8.9
	Yeşil	26	5.8
	Lacivert	228	50.9
	Lacivert-beyaz	60	11.1
	Diğer renkler	94	23.3
	Yanıtız	77	17.2
	Pantolon+ceket	340	75.9
	Etek+ceket	15	3.3
Sizce kadın hemşirenin üniforma şekli nasıl olmalıdır?	Tek parça elbise	8	1.8
	Pantolon+tişört	5	1.2
	Laboratuar önlüğü+pantolon	2	0.4
	Forma zorunluluğu olmamalı	1	0.2
	Yanıtız	45	10.0
	Pantolon+ceket	314	70.1
Sizce erkek hemşirenin üniforma şekli nasıl olmalıdır?	Laboratuar önlüğü+pantolon	62	13.8
	Laboratuar önlüğü	21	4.9
	Pantolon + tişört	3	0.6
	Forma zorunluluğu olmamalı	3	0.6
Sizce üniformanızın şekli değişmeli midir?	Evet	112	25.0
	Hayır	336	75.0
	V yaka	298	66.5
	Kulplu kare yaka	14	3.2
	Yuvarlak yaka	18	4.0
Sizce hemşire üniformasının yaka şekli nasıl olmalıdır?	Ceket yaka	43	9.6
	Hâkim yaka	41	9.2
	Herhangi bir modelde yaka olabilir	34	7.5
	Kısa, bel hizasında	36	8.0
Sizce hemşire üniformasının üstü ne uzunlukta olmalıdır?	Basen hizasında olmalı	284	63.4
	Uyluğun 1/3 kapatmalı, uzun olmalıdır	128	28.6
	Kısa kollu	357	79.7

Hastanede Çalışan Hemşirelerin Üniformalarına Bakışı

Sizce hemşire üniformasının kolu nasıl olmalıdır?	Dirsek hizasında	77	17.2
	Uzun kollu	14	3.1
Üniforma ile giydiğiniz ayakkabınızın özelliği nedir?	Spor ayakkabı	153	34.2
	Günlük kullanılan ayakkabı	12	2.6
	Terlik/Sabo	283	63.2
Sizce üniformanızın üzerine bir kimlik takılmalı mıdır?	Evet	357	79.7
	Hayır	91	20.3
Sizce diğer sağlık çalışanları ile aynı tarz üniforma giymek mesleğinizin tanınmasında engel midir?	Evet	191	42.6
	Hayır	257	57.4
Çalışılan birime göre hemşirelik üniformaları renk ve model açısından farklılık göstermeli midir?	Evet	184	41.1
	Hayır	264	58.9
Toplam		448	100.0
Yanıtınız evet ise nasıl bir farklılık göstermelidir?	Yanıtsız	65	35.5
	Her klinik farklı modelde üniforma giymeli	102	55.4
	Her klinik farklı renkte üniforma giymeli	3	1.6
	Kurumun istediği üniforma türü giyilmeli	12	6.5
	Pediatride renkli, çiçek desenli üniforma giyilmeli	2	1.0
Toplam		184	100.0

Üniformalar, güvenliği arttıran daha geniş bir giysi politikasının bir parçasıdır (Spragley & Francis 2006). Hemşireler için geçmişten günümüze üniforma, profesyonellik ve statü belirleyen bir sembol, sadelik sağlayan bir giysi, enfeksiyon geçişlerini engelleyen bir araç olarak görülmüştür (Pearson et. al. 2001). Araştırmaya katılan hemşirelerin üniforma şekli ve rengi ile ilgili görüşleri Tablo 3'te sunulmuştur. Hemşirelerin yarısından fazlası hem kadın hem de erkek üniformasının pantolon+ceket şeklinde olması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 3). Bu sonuç ülkemizde son yıllarda pantolonun resmi ortamlarda giyilebilir bir kıyafet olarak kabul edilmesine ve hemşirelerin de eğilme kalkma, hastayı hareket ettirme sırasında pantolonlu kıyafet ile daha rahat etmesine bağlanabilir.

Hemşirelerin %46.9'u üniformanın renginin, %25'i üniformanın şeklinin değişmesini istemiştir. %50.9'u üniforma renginin lacivert renk, %66.5'i yaka şeklinin V yaka, %63.4'ü üniforma üstünün basen hizasında, %79.7'si üniformanın kısa kollu, %63.2'si üniforma ile giydiği ayakkabının terlik/sabo şeklinde olması gerektiğini göstermiştir (Tablo 3). Spragley ve Francis'in 2006'da "ideal hemşire üniforması"nı tespit etmek amacıyla 908 hemşirenin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmada, katılımcıların %63'ü üniformanın kumaşının kullanımı rahat, kaliteli, kolay temizlenen, dayanıklı; modelinin ise cepli ve moda uygun olmasını istedikleri saptanmıştır

(Spragley & Francis 2006). Yapılan başka bir çalışmada erişkin hasta ve ziyaretçilerinin, tek renkli üniforma giyen hemşireye göre, beyaz pantolonlu üniforma giyen bir hemşireyi daha profesyonel algıladıkları bulunmuştur (Albert et. al. 2008).

Hemşirelik giysilerinde çok değişik tarzda ve renkte üniformalar bulunduğu için günümüzde hiçbir üniforma, hasta ve yakınları tarafından hemşireleri kolayca ayırt edebilecek özellikte değildir (Fogle & Reams 2014). Araştırmaya katılan hemşirelerin %79.7'si üniformanın üzerine bir kimlik takılması görüşündedir. %42.6'sı diğer sağlık çalışanları ile aynı tarz üniforma giymenin hemşirelik mesleğinin tanınmasında engel olduğunu düşünmüştür. %41.1'i çalışılan birime göre hemşirelik üniformalarının renk ve model açıdan farklılık göstermesini istemiştir ve bu görüşte olanların %55.4'ü her kliniğin farklı modelde üniforma giymesi gerektiğini belirtmiştir (Tablo 3). Campbell et. al. (2000) ailelerle, hemşirelerle ve diğer bakım sağlayıcılarla görüşme yaparak, hemşire üniformalarında hangi etmenlerin önemli olduğunu incelemiştir. Aileler hemşirelerin kolay tanılanabilir olmasını ve üniformalarının sakin bir atmosferi iletmesini istemişlerdir (Campbell et al. 2000).

Tablo 4. Hemşirelerin Yedek Üniforma Bulundurma ile Üniformayı Temizleme Şeklini Etkileyen Etmenler

Yedek Üniforma Bulundurma	Yedek Üniforması Olan		Yedek Üniforması Olmayan		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik durumunun						
İyi olarak düşünenler	60	82.2	13	17.8	73	100.0
Orta olarak düşünenler	287	85.2	50	14.8	337	100.0
Yetersiz olarak düşünenler	26	68.4	12	31.6	38	100.0
Toplam	373	83.3	75	16.7	448	100.0
$\chi^2 = 6.939, S.D. = 2, p= 0.031$						
Yaş Grubu						
19-30 yaş grubu	108	74.5	37	25.5	145	100.0
31-42 yaş grubu	195	88.2	26	11.8	221	100.0
43-61 yaş grubu	70	85.4	12	14.6	82	100.0
Toplam	373	83.3	75	16.7	448	100.0
$\chi^2 = 12.200, S.D. = 2, p= 0.002$						
Çalışma süresi						
1-10 yıl	181	78.4	50	21.6	231	100.0
11-20 yıl	126	90.0	14	10.0	140	100.0
21-41 yıl	66	85.7	11	14.3	77	100.0
Toplam	373	83.3	75	16.7	448	100.0
$\chi^2 = 8.883, S.D. = 2, p= 0.012$						

Hastanede Çalışan Hemşirelerin Üniformalarına Bakışı

Klinik						
Dahili klinikler	224	84.2	42	15.8	266	100.0
Cerrahi klinikler	149	81.9	33	18.1	182	100.0
Toplam	373	83.3	75	16.7	448	100.0
$X^2 = 0.425, S.D. = 1, p = 0.514$						
Üniformayı temizleme şekli	Üniformayı ayırık yıkayan		Diğer çamaşırlarla yıkayan		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik durumunun						
İyi olduğunu düşünenler	48	65.8	25	34.2	73	100.0
Orta olduğunu düşünenler	242	71.8	95	28.2	337	100.0
Yetersiz olduğunu düşünenler	27	71.1	11	28.9	38	100.0
Toplam	317	70.8	131	29.2	448	100.0
$X^2 = 1.066, S.D. = 2, p = 0.587$						

Ekonomik durumun, hemşire üniformasını temizleme şeklini etkilemediği saptanmıştır ($p > 0.05$). Bu sonuç hemşirelerin asepsi ilkeleri konusunda yeterli eğitim almaları nedeniyle farkındalığının olmasına bağlanabilir. Ekonomik durumun, yaş grubunun ve meslekte çalışma süresinin yedek hemşire üniforması bulundurmaya etkilediği saptanmıştır ($p < 0.05$). Sonuçta ekonomik durumunun yetersiz olduğunu düşünen hemşirelerde yedek üniforma bulundurmama oranı daha yüksek bulunmuştur. Daha genç olan (19-30 yaş grubu) yaş grubundaki hemşirelerde yedek üniforma bulundurmama oranı daha yüksek olduğu saptanmıştır. Meslekte çalışma süresi en az (1-10 yıl) olan hemşirelerde yedek üniforma bulundurmama oranı daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Tablo 4). Bu durum genç yaş grubundaki ve daha deneyimsiz hemşirelerin yedek üniforma bulundurma gereği duymamalarına bağlanabilir.

Tablo 5. Hemşirelerin Ayakkabı Özelliği ile Üniforma Sayısı Uygulamalarını Etkileyen Etmenler

Ayakkabının özelliği	Spor ayakkabı		Günlük kullanılan ayakkabı		Terlik/Sabo		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Klinik								
Dahili klinikler	66	24.8	17	6.4	183	68.8	266	100.0
Cerrahi klinikler	64	35.2	5	2.7	113	62.1	182	100.0
Toplam	130	29.0	22	4.9	296	66.1	448	100.0
$X^2 = 7.649, S.D. = 2, p = 0.022$								

Çalışma süresi	Üniforma sayısı							
	Bir üniforma		İki üniforma		Üç ve üstü		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1-10 yıl	11	4.8	74	32.0	146	63.2	231	100.0
11-20 yıl	3	2.1	50	35.7	87	62.1	140	100.0
21-41 yıl	7	9.1	28	36.4	42	54.5	77	100.0
Toplam	21	4.7	152	33.9	275	61.4	448	100.0
$X^2 = 6.356, S.D. = 4, p = 0.174$								
Yaş grubu	Üniforma sayısı							
	Bir üniforma		İki üniforma		Üç ve üstü		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
19-30 yaş grubu	7	4.8	47	32.4	91	62.8	145	100.0
31-42 yaş grubu	5	2.3	74	33.5	142	64.3	221	100.0
43-61 yaş grubu	9	11.0	31	37.8	42	51.2	82	100.0
Toplam	21	4.7	152	33.9	275	61.4	448	100.0
$X^2 = 11.891, S.D. = 4, p = 0.018$								

Çalışma süresi sahip olunan üniforma sayısını etkilememektedir ($X^2 = 6.356, S.D. = 4, p = 0.174$). Yaş grubunun sahip olunan üniforma sayısını etkilediği bulunmuştur ($X^2 = 11.891, S.D. = 4, p = 0.018$). Yaş grubu daha genç olan hemşirelerin, üç ve daha fazla sayıda üniformaya sahip olma oranının daha yüksek olduğu, 43-61 yaş grubundaki hemşirelerde ise üç ve daha fazla sayıda üniformaya sahip olma oranının en düşük olduğu saptanmıştır. Daha büyük yaş grubundaki hemşirelerin deneyimli olmaları nedeniyle günlük mesai sırasında üniformalarını kirletmeden çalışmaya alışmış olabilecekleri düşünülmektedir.

Çalışılan kliniğin ayakkabının özelliğini etkilediği bulunmuştur ($X^2 = 7.649, S.D. = 2, p = 0.022$). Cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin daha çok spor ayakkabı giydikleri, oysa ki dahili kliniklerinde çalışan hemşirelerin daha çok sabo/terlik türünde ayakkabı giydikleri belirlenmiştir. Bu durum, cerrahi kliniklerindeki hemşirelerin daha fazla ayakta kalma nedeniyle spor ayakkabı giyme gereksinimi duymalarına bağlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma süresi sahip olunan üniforma sayısını, ayrıca ekonomik durumun, hemşire üniformasını temizleme şekli etkilemediği saptanmıştır.

Ekonomik durumunun yetersiz olduğunu düşünenler, daha genç olan (19-30 yaş grubu) ve meslekte çalışma süresi en az (1-10 yıl) olan yaş grubundaki hemşirelerde yedek üniforma bulundurmama oranı daha yüksek bulunmuştur.

Yaş grubu daha genç olan hemşirelerin, üç ve daha fazla sayıda üniformaya sahip olma oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerde spor ayakkabı giyme oranı daha yüksek bulunmuştur, oysa ki dahili kliniklerinde çalışan hemşirelerin çoğunlukla sabo/terlik türünde ayakkabı giydikleri belirlenmiştir.

Sonuç olarak hemşirelerin Hemşirelik Müdürlüğü'nün önerdiği üniformaları giydikleri, üniformalarına ilişkin davranışlarının ve görüşlerinin bu doğrultuda şekillendiği saptanmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

Yöneticilerin üniforma değişikliği yapacağı sırada sağlık çalışanlarının üniforma ile ilgili görüşlerini alması ve davranışlarını incelemesi,

Hemşirelere üniformalarının temizliği konusunda hizmet içi eğitimlere yer verilmesi

Bakım vericiler ile hastalar arasında güven geliştirici üniformaların ve olumlu sağlık bakım sonuçlarının desteklenmesi için hastaların da görüşlerinin alınması

Mesleğe yeni giren hemşirelere üniforma bütünlüğü konusunda ayrıntılı bilgi verilmesi

Hemşire-hasta ilişkilerinde güveni hızlandırmada hemşire üniformalarının değişiminin de dahil edilebileceği kanıt temelli çalışmaların yürütülmesi ve çalışmanın farklı ortamlarda ve daha geniş sayıda bir örnekleme tekrarlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Albert NM, Wocial L, Howey K, Na J, & Trochelmann K. Impact of Nurses' Uniforms on Patient and Family Perceptions of Nurse Professionalism. *Applied Nursing Research* 2008; 21: 181-190.
- Bednarski D, Rosenberg P. Nurses' Uniforms and Perceptions of Nurse Professionalism, *Nephrology Nursing Journal* 2008; 35(2): 169.
- Britt D. (2012). The Evolution of Nurse Uniforms, <http://myemail.constantcontact.com/SER-Coaching-to-Care-Newsletter.html?soid=1104089399922&aid=34PmseWO9uU>. (Erişim tarihi: 16.02.2014).
- Campbell S, O'Malley C, Watson D, Charlwood J & Lowson SM. The Image of The Children's Nurse: A Study of The Qualities Required by Families of Children's Nurses' Uniform. *Journal of Clinical Nursing* 2000; 9: 71-82.
- Desta EA, Gebrie MH, Dachew BA. Nurse Uniform Wearing Practices and Associated Factors Among Nurses Working in Northwest Ethiopia: A Cross-Sectional Institution Based Study. *BMC Nursing* 2015; 14:65:1-5.
- Emiroğlu ON. Sağlık Personelinin ve Toplumun Hemşirelik İmajı. *Hemşirelik Araştırma Dergisi* 2000; (1): 9-18.
- Eskimez Z, Öztunç G ve Alparslan N. Lise Son Sınıfta Okuyan Kız Öğrencilerin Hemşirelik Mesleğine İlişkin Görüşleri. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 2008; 58-67.
- Fogle C & Reams P. Taking A Uniform Approach to Nursing Attire. *Nursing* 2014; 50-54.
- Karadağ A. Ven içi sıvı tedavisi: Komplikasyonlar ve hemşirelik bakımı. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 1999; 3(1): 39-47.
- Lafferty HK & Dickey LE. Clothing Symbolism and The Changing Role of Nurses. *Home Economics Research Journal* 2009; 8(4): 294-301.
- Lehna C, Pfoutz S, Peterson TG, Degner K, Grubaugh K, Lorenz L. Nursing Attire: Indicators of Professionalism? *Journal of Professional Nursing* 1999; 15(3): 192-199.

- Pearson A, Baker H, Walsh K, Fitzgerald M. Contemporary Nurses Uniforms History and Traditions. *Journal of Nursing Management* 2001; 9(3): 147-152.
- Skorupski VJ & Rea RE. Patients' Perceptions of Today's Nursing Attire. *Journal of Nursing Administration* 2006; 36(9): 393-401.
- Spragley F & Francis K. Nursing Uniforms: Professional Symbol or Outdated Relic? *Nursing Management* 2006; 37(10): 55-58.
- Şirin A, Öztürk R, Bezci G, Çakar G, Çoban A. Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Mesleği Uygulamaya Yönelik Görüşleri. *Dirim Tıp Gazetesi* 2008; 83: 69-75.
- Ünsal A, Akalın İ, Yılmaz V. Farklı Meslek Çalışanlarının Erkek Hemşirelere İlişkin Görüşleri 2010; 7(1): 420-431.
- Windle L, Halbert K, Dumont C, Tagnesi K, Johnson K. An Evidence-Based Approach to Creating A New Nursing Dress Code. *Am Nurs Today* 2008; 3(1): 17-19.
- Yalçın SÖ, Torun S, Kadioğlu FG. Tıbbın Kültür Tarihi Çerçevesinde Hemşire Üniformasının Evrimi. *Lokman Hekim Journal* 2014; 4(1): 6-15.
- Yaman Efe Ş. Hemşirelikte Atılganlık. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2007; 10(3): 69-75.